

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 22

Augusti 1997

ISSN 1103-4165

Stefan Edman

var Elin Wägner-sällskapets förste manlige EW-dagstalare vid årsmötet den 24 maj. Han inledde med att visa några trädkvistar i skir vårgörnska och uppmanade oss att gå ut i naturen och förundras i vårens tid. Sedan ställde han frågan: Hur skulle Elin ha reagerat om hon varit med idag?

Fred med jorden skrevs med inspiration från bl.a. konferensen i Bratislava 1937, där kvinnorna samlades för en ny världsordning. Enligt Stefan finns en hel del likheter mellan 1937 och idag, sextio år senare. Både arbetslöshet och social nöd är gemensamt. Då var man i begynnelsen av "maskinkulturen" och nu står vi på tröskeln till informationsamhället.

Jordens bärkraft sviktar - vi behöver tio jordklot om alla människor ska kunna leva som vi. Elin Wägner ansåg att människans problem är att hon tagit herraväldet över jorden och därmed tappat det ekologiska sambandet. Elin var emot specialisering och mekanisering och skulle inte ha gillat vårt "industrijordbruk" där mångfalden saknas. Hon satte jorden i centrum. Och jorden har sin rytm och sitt liv. Allt detta kräver tid.

Trots det skulle Elin ha funnit en del glädjekällor i dagens jordbruk. Den svenska djurskyddslagen och antibiotikaförbudet är sådana exempel. Och dessa är extra viktiga att visa fram gentemot andra EU-länder. EU:s

stöd till biologisk mångfald, hagmarker och ekologiska jordbruk skulle ha varit ytterligare glädjeämnen för Elin. Men enligt Stefan skulle Elin ha skrivit debattartiklar om hur jorden brukas eller missbrukas och om gentekniken - inte för att totalt stoppa den men för att ställa frågor om gränserna för vad som är rätt.

Skogen är idag en hotad biotop där ljuspunkten är att miljömålen jämställs med produktionsmålen i 1993 års skogsvårdslag. Elin talade om skogens "helighet" för historiens människor och hon skulle säkert ha drivit på en ökad reservatbildning. Helighet är ett stort ord men Stefan var enig med Elin om att en inre dimension behövs för att varsamheten med jordens resurser ska bli naturlig för alla människor. "Vi behöver en värld med mening i."

/Karin Sahlström

Årsmötet

omvalde Marianne Enge Swartz till ordförande samt styrelseledamöterna Solveig Hammarbäck och Karin Sahlström. Britt Mossberg, som avböjt omval, avtackades och i hennes ställe invaldes Kerstin Pharmanson i styrelsen. Årsavgiften för nästkommande år fastställdes till 100 kr. Årsmötet beslutade även att inrätta ett stipendium på 5000 kr som under tre år ska utdelas till den student vid Högskolan i Växjö som skriver den bästa uppsatsen om Elin Wagners verk eller i hennes anda. En insamling till Afghanistanhjälpen gav 568 kr.

Elin Wägner-sällskapet, Skir, Svanaholm, 355 91 VÄXJÖ
Postgiro 22 21 27-3

Bergsluft

Redaktion: Marianne Enge Swartz och Solveig Hammarbäck

Telefon 0470-775557

Väckarklocka sökes!

Vi behöver hjälp för att hitta årets väckarklocka. Och det brådskar - priset ska ju delas ut vid Elin Wägner-dagarna på S:t Sigfrids folkhögskola 20-21 september. Skicka namnet på din kandidat tillsammans med en kort motivering före den 1 september till Marianne Enge Swartz, Västmannagatan 84, 113 26 Sthlm. E-post: marianne.enge-swartz@nvso.sll.se

IT-åldern

har även nått Elin Wägner-sällskapet. Vi har en egen hemsida med följande adress: <http://www.lysator.liu.se/Runeberg/authors/waegner.html>

Styrelsen kan nås med e-post:

Ordf.: marianne.enge-swartz@nvso.sll.se

Sekr.: solveig.hammarback@hum.hv.se

Kassör:

eva.christiansson@kungsmadskolan.se

Litterär Internet

De litterära sällskapens samarbetsnämnd (DELS) anordnade förra året ett intressant seminarium om litterära hus, då bl.a. renoveringsarbetena på Lilla Björka presenterades. Detta år handlar seminariet om Internet. Det äger rum på Stockholms universitet fredag den 3 oktober kl.13-16. Ring Marianne (08-306907) om du är intresserad av att delta!

Stockholm kulturhuvudstad -98

Elin ska vara med tillsammans med en rad andra författare med Stockholmsanknytning. De litterära sällskapen ordnar vandringar på olika håll i staden. Vår vandring kommer förstås att starta vid Elin Wägner-skylden på Norrtullsgatan vid Odenplan och följa kartan i vår småskrift nr 4. Vi behöver vara flera som leder vandringarna i Elins fotspår under våren, sommaren och hösten 1998. Hör av dig till Marianne Enge-Swartz om du är intresserad!

Rapport från Lilla Björka

Nu är även Elins sovrum på andra våningen renoverat. Det var en av uppgifterna för sommarens byggnadsvårdsläger. Fjorton flitiga lägerdeltagare tillsammans med sina duktiga handledare arbetade dessutom med fönstermålning samt reparation och målning av solverandan. Framsidans trädgård har också återställts med prydliga lister längs trädgårdsgången. Och precis som förra sommaren har vi haft många besökare som intresserat tagit del av förändringarna och velat veta mera om Elins liv i Berg.

Elins fader - hyllad eller nödrim?

I sällskapet tänker vi väl på Elins far Sven Wägner främst i samband med ett förslag. Elin ville ju studera vidare, men Sven Wägner erbjöd henne arbete på sin rektors-expedition. Mycket praktiskt för honom men kanske inte hennes dröm och längtan i livet. Hon gick till litteraturhistorien, det gjorde inte fadern. Utom i ett fall. Han är besjungen i en dikt. Gabriel Jönsson (såvitt jag vet inte släkt med fege Hjalmar) föddes 1892 och gick i läroverk i Helsingborg då Sven Wägner var rektor där. Gabriel Jönssons poetiska landskap var Öresund mellan Ven och Sundets pärla Helsingborg. I en svit lyriska barndomsminnen står dikten "Mina skepp". Här är första strofen:

En dag i juni tog skolan slut
och vackert talade Wägner
om feriens fröjder och livets lut.
Och sundet sorlade längre ut
om Sindbad och sjöfararsägner.

I känslan inför sommarlovet får Elins far en elege. Kanske talade rektor Wägner lika inspirerande till skoleleverna som Esaias Tegnér en gång gjorde? Det vet vi inte. Men Gabriel Jönsson mindes sin rektor. Och vad allmänheten minns av Gabriel Jönsson är en annan dikt, "Vid vakten", som börjar: Flicka från Backafall ...

/Britt Dahlström

På Bergs kyrkogård

står fyra originella gravkors i järn. Under två av dem vilar Elin Wagners morbror Alfred Ekedahl och moster Maria. Men vilka är Emelie och Maria Sjögren vilkas namn finns på de andra två korsen?

Emelie Sjögren, född 1860, var dotter till kyrkoherde Håkan Sjögren, Tofteryd och hans maka Anna, född Ekedahl. Hon hade fått utbildning i ett hems alla sysslor och kom till Berg i slutet av 10-talet som husföreståndarinna i prostgården hos sin kusin Alfred Ekedahl och stannade där till sin död 1936. Hon var min mammas moster. Hon har själv berättat för mig, att Alfred ville att de skulle gifta sig, men "jag hade redan bott i prästgården ett par månader, så det passade sig inte, men jag högaktade honom".

Första gången jag var i Berg var år 1935. Min far, syster med dansk fästman och jag bilade till Berg och tältade i prästgårds-trädgården. Moster Emelie, som även jag kallade henne, kom på morgonen med en stor kaffebricka till tältet och kakmängden glömmar jag aldrig. Vi hälsade på Alfred Ekedahl och vandrade alla till kyrkan förbi Elin Wagners Lilla Björka.

Efter Alfreds död flyttade Emelie Sjögren till Stockholm för att hjälpa system Maria som var "klen". När det var kalas i Berg sändes alltid en ask med kakor och ostkaka till Emelie och det hände att jag bjöds in att smaka.

År 1940 dog Maria Sjögren i Stockholm. Enligt prosten Alfred Ekedahls önskan skulle hon liksom system Emelie vila i hans grav på Bergs kyrkogård. Emelie ringde till Elin Wägnar i Berg och bad henne ordna begravningen där. Jag var då lärare vid Värnamo folkhögskola och fann att det enklaste var att cykla till Lammhult dagen före begravningen och där övernatta med mina föräldrar som kom med tåg från

Malmö - det var krigsår! I Berg mötte vi tre Elin Wägnar och hela "roten" vid en samling efter begravningsakten. Handlarns fru ordnade denna. Med en teatervisning fick min mamma order att som närmast sörjande börja ta för sig och främst smaka på alla ostkakor, som gästerna haft med som förning, och börja i mitten!

När högtiden var slut bad Elin Wägnar oss tre att följa med hem till Lilla Björka, där vi länge satt och småpratade. Elin berättade om bygden och om Emelie Sjögrens alla år i Berg. De var goda vänner. Emelie flyttade för en tid tillbaka till Berg men kom sedan att tillbringa resten av sitt liv i Värnamo där jag fortsatte kontakten med henne.

Den 24 april 1945 lockade jag Elin Wägnar att hålla föredrag om Selma Lagerlöf i Värnamo-kretsen av Fredrika Bremerförbundet. Det blev fullt hus och ett långt referat i ortspressen. När jag skjutsade henne till mitt hem för övernattning sa hon: "Nu får ni unga ta vid!" Hon verkade trött och uppgiven. Orden ringer ännu i mina öron.

Elin besökte även Emelie i Värnamo och året därpå dog Emelie. Jag ringde till Elin som utan tvekan lovade att ordna allt för jordfästning i Berg. Hela socknen mötte upp och så gravsattes Emelie i Alfred Ekedahls grav. Även nu bjöd Elin hem mig och min make och vi hade en trivsamt pratstund om "gamla tider" i prästgården.

Emelie Sjögren kunde berätta, hade humor och skrattade gärna. Hon sa många gånger: "Man kan inte berätta något för Elin utan att hon använder det i sina böcker". Det var bara ett konstaterande. Elin uppskattades som släkting och människa, att hon skrev böcker var ett yrke som alla andra. Jag har ofta undrat över sådant som jag tyckt mig känna igen i Elins böcker. För en författare måste Emelie varit en guldgruva!

/Ingrid Böhn-Jullander

Miljövänliga rutan

En kost bestående av mycket animalieprodukter kräver mycket mer energi att producera än en vegetabilisk kost. Men köttkonsumtionen i Sverige ökar, speciellt av gris och fågel. Vi lär äta drygt 40% mer proteiner än vad vi behöver. Protein innehåller 16% kväve. Med det stora proteinintaget belastas avloppet med onödigt mycket kväve.

Enligt en rapport från Naturvårdsverket minskas kväveläcket till vattendragen om vi i stället för griskött väljer kött från betande nötkreatur och får. På detta sätt gynnas också det öppna landskapet.

Betänk också att ca 80% av den spannmål som odlas i Sverige är djurfoder. Maten skulle med andra ord räcka till många fler om den inte först skulle passera en djurkropp. Den areal som med vegetarisk kost kan försörja 100 personer kan endast försörja åtta som äter griskött!

Fosfor är en ändlig resurs som används som tillsats i många livsmedel som kött och chark, lättmargarin, pulversoppor, såser och en del drycker. Fosfortillsatser benämns: fosfat, polyfosfat, fosforsyra, E 338-341, E 450a-450c, E1410-1413. Att avstå från livsmedel som innehåller fosfor innebär att man minskar användningen av en ändlig resurs och att utsläppen av fosfor i avloppen minskar.

Med inspiration från Naturvårdsverkets rapport *Biff eller Bil - om hushållens miljöval*. /Karin Sahlström

Årets EW-seminarium

handlar om biografier och har många intressanta föreläsningar som presenteras i bifogat program. Välkommen med din anmälan!

Elin och Alva

I *Kvinnorna och barrikaden* skriver Hjärdis Levin om den livaktiga kvinnorörelsen för mödra- och barnavård, sexualupplysning, ekonomiskt stöd till mödrar och mycket annat. Redan från århundradets början och fram till 30-talet var många kvinnor verksamma. Hjärdis Levin följer speciellt det som skrivs om dessa frågor i Fogelstadgruppens Tidevarvet, där Elin Wägner var redaktör under en period och alltid flitig medarbetare.

Många radikala förslag gjordes upp, särskilt av de kvinnliga läkarna, men de män som bestämde intresserade sig inte så mycket för det där med kvinnor. Inte förrän Gunnar och Alva Myrdal med boken *Kris i befolkningsfrågan* fick till stånd den livliga debatten om barnafödandet fann regeringen att något måste göras. Då kom de radikala kvinnornas förslag väl till pass och blev snabbt verklighet.

Jag har under de senaste åren sett noga på Alva Myrdal och funnit det intressant att här hade Elin Wägner i årtal skrivit om olika sidor av "befolkningsfrågan" och sen var Alva med och hjälpte till att verkställa det. Fram på 40-talet, när Elin skrev *Väckarklocka*, betonade hon kvinnornas gärning i hemmen på bekostnad av yrkeskvinnornas. Jag har skrivit en liten bok om Alva som kommer ut i höst på Cordias förlag. Då kan vi kanske ta upp frågan igen.

/Brita Åkerman

Nästa nummer av Bergsluft

kommer ut i slutet av november tillsammans med småskrift nr 8.

Redaktionen tar tacksamt emot artiklar och notiser.

Manusstopp: 1 november